ACC. N:R M. 16709: 1-17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap:	Skåne	*Upptecknare:*	Nils Otto Lundh, Kämpinge
Härad:	Skytts	*Berättare:*	" " " "
Socken:	Reng m. fl.	*Berättarens yrke:*	f. d. smedmästare
Uppteckningsår:	1966	*Född år*	1874 i Hammarlöv

Skräddare, sömmerskor och konfektion. s. 1-17. LUF 131

Skriv endast på denna sida.

LUF 131

ACC. N:R M. 16709:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LUF 131

Angående Skräddare för och nu skall jag försöka omtala några saker som jag själv minns från min barndom o hembyggd men det blir nog mycket ofullständigt ty i detalj skulle det ju bliva allt för långt men jag får göra så gott jag kan. —

På 1870 talet fans flera Skräddare i varje By mer eller mindre duglige så jag delar upp dem i 3 klasser varav den lägste kallas Lappskräddare och satt vanligen ensam och reparerade och sydde om kläder s.k. avlagda kläder — från större personer, till barnkläder o.s.v. Dessa personer ansågs i allmänhet som dåliga yrkesmän fast många kunde vara rätt duglige i många saker. Så fans den vanliga Byskräddaren (Klass 2) som hade Gesäller och Lärlingar ibland mer än en av varje sort, två Gesäller var inget ovanligt ej heller två Lärlingar, men det var inte många som hade det och dessa får kallas Finskräddare Klass ett) och hos dessa beställdes alltid de finaste kläderna Frack och Cabaett kostymerna. Byskräddaren hade i vanliga fall en Gesäll och en Lärling och vid bråskande tillfällen anlitade han även Lappskräddaren som gärna kalp honom

26/11-66

1.

ACC. N:R M. 16709:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Mäster skar alltid själf tyget och provade på kunderna en á två gånger hålst på verkstaden men även i hemmen om så önskades och hos småfolket brukade detta en Söndagsmorgon innan kyrkdags. De flesta Skräddare i min ungdom var mer eller mindre "lytta", halta eller pockelryggiga – antagligen sviter efter Engelska sjukan vilken förekom ganska mycket och för den sjukdomen söktes bot enbart hos gamla kvinnor som höllades för kloka gummor någon Läkare söktes inte för sådant och tror inte att läkarne var hesa över den sjukdom heller ty jag vet mer än en läkare som själv sökte för sina barn hos dessa kloka gubbar och kvinnor.

Dessa svaga ungdomar fick alltid beskedet Du får lära Till Skräddare för något annat duger du inte till" och i de flesta fall blev det också så att pojkarna blev Skräddare o flickorna Sömnerskor och där dög de fast yrket var rätt arbetsamt och med onaturligt lång arbetstid. T.ex. om vintern började många kl. 7 på morgonen och höll på hela dagen ända in på kvällen till kl 10–11 med endast en paus mot kvällen när det började skymma då höll de en vilostund lika en ½ timme eller så, som

ACC. N:R M. 16709:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hallades hålla skymning sedan tändes lamporna och så syddes igen till kl 10–11. Andra raster än ämat och kafferaster förekom ej. (Och likadant gick det skomakaren) I min hemby Hammarlövsfans två skräddareverkstäder, den enabestod av två bröder, den ena Johannes Olsson och den andre Jeppa Hanell varav den senare gammal Träben och den andre lite besynnerlig stundtals, denne verkstad arbetade mer i tyst het och kunderne bestod mest av släkt och några religösa personer, men de utförde ett gott arbete och efter Joh Olssons död flytte Hanell till Trelleborg (Vestra Vång) och bodde i många år. Så hade vi en annan som bodde namnet Nils Jönsson även han hade Träben och benämndes i daglig tal alltid Träbenaskräddaren. Det var en blåsmig kast och hade gesällo lösling ibland mer än en av dessa sort men normalt bara en gesällo engojhe. Han drev en gaska omfattande rörelse men han var inte s.k. finskräddare utan sydde vanliga söndags och vardagskläder. Finare kostymer sydde däremot en skräddare i Wemmerlöv vid namn Glad en mycket ansedd gykes man. Han var den förste i nejderna som skaffade symaskin och många

3/

ACC. N:R M. 16709:4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

gamla Mästare gick till honom och besåg underverket och fick
undervisning om skötseln m m innan de vågade sig att själv-
köpa sådan, de ansåg det vara omöjligt att sy med maskin!
Så t ex var här en Skräddare i Kung Måns Schoog som inte
ville tro på det utan sade, när jag får se att det går att sy på
maskin skall jag tro det men inte förr och då skall jag också
köpa maskin. Schoog hörde till Glad sig och provade undret
och det dröjde inte länge förrän han var ägare av symaskin och
den gick sedan i arv till hans Son Hans Sandell Kung.-
Sedan dröjde det inte länge förrän varje verkstad hade sin
maskin. Wilket årtal kan jag ej säga men jag skulle tro att
det var i slutet av 1860talet eller början av 1870 talet enligt åldern
på dessa personer. — Skräddarverkstaden brukade vara
det största d s k Stugan = det första man kom till fr förstugan
och brukade hava 2 par fönster så det var bra dagsljus och
framför dessa placerades ett långt grovt tilltimrat bord med
plats för två å tre man som sydde med nål och tråd men det
gagnades även vid tillskärning och pressning och i rummet

4

ACC. N:R M. 16709:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fanns även ett mindre bord varvid även arbetades vid behov. Pressjärnet värmdes på mitraljösen (en 4 hantig ugn med ringar och 4 ben) Utrustningen var ju i övrigt enkel, en vinkel, en sax eller två, en mindre och en större samt måttband samt nål och tråd samt en pressbräda som kallades för Pressbäst om vi så lägger till Symaskinen så har vi en fullt möblerad verkstad och ett par stolar. – Så långt jag minns tillbaka begagnades Engelsk sytråd med nr 12 – 30 – 40 – vi barn brukade få tomrullar varav vi gjorde något lektyg som kallas Tirra". – I äldre tider hete det sockenskräddare och sockenskomakare m m och då fick ingen sätta upp egen sörelse utan tillstånd av Byalaget och medgivande av andra yrkesbröder man det var ju under Skråtiden. Den tidens Sockenskräddare och Bonare dagars Byaskrädder torde betyda det samma. Det behövdes många skräddare på landet för, pojkar och ungdomar hade kläder i fön för tjensten något till t ex ett par men mycket litet reningar. När kläderna skulle sys var det alltid något till Husbonden också och då måste skräddaren komma

5

Instituut
m. Hattingsberg m.
m. ft.
d. Typstp m. ft.
16888 m

annen bevaring
siste side.

ACC. N:R M.16709:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

till gården och sy, alla de hemvävda tygdråkarna var ju där
(Likaså Skomakaren vi fick även skor i lön)
Samtidigt vis var de där samtidigt varvid Skräddarne placerades
vid och på övre Bordsändan och Skomakaren närmast
dörren och vid nedre Bordsändan (så Skräddaren ansågs nog
ett slå bättre än Skomakaren) Klädesen var av hemma-
vävt tyg som pigorna sutit och vävt under vinterkvällarne
(även de hade kläder i lön) En bra Tös kunde ha 30 kr i pengar
16 alnar linne samt två ~~to~~ To (Ull) samt en klänning i årslön
detta på ett ställe jag tjenade så sent som 1889. Men Skräddaren
brukade ej sy till pigorna det gjort Sommerskor det var mera
invecklat med deras kläder det var något som kallades Peff
baktill på dråas klänningar och likaså på ärmarne.
Det var roligt med dessa Hantverkare de var rätt muntra
både pojkarna och gav varandra många "stickpåtar".
Det var inte på varje gård hantverkarne kom och sydde det
var mest de större gårdarne och äldre innehavare men de fanns
långt in på 1890 talet och långt senare på vissa orter.

6/

ACC. N:R M. 16709:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Förutom nämnda personer hade vi en vid namn Ola Olsson i Östra Vårlunge som tog kring på gårdarne med en hyttpase och sydde, han var, lytt, även han i född med två klumpfötter och kallades av allmogen alldeles annat klompfot och då visste alle vem det var. Att sy starka kläder var han duktig men han var endast 2dre klass. Till sist sydde han mest Mössor, s.k. Vegamössor. men han hade 4 söner tre i Malmö och en i Trelleborg duglige i yrket alle. Så hade vi en Skräddare i Fuglie som var en både Stor- och Finskräddare och den Populäraste i vida nejder Han höll sig med duglige gesäller och hade flera på en gång Ville saan ville vara moderna fick sytt hos honom trots att han var dyrast. Förutom nämnda Lasson tillhörde de övriga Hammarlövs Pastorat. Vid gillestillfällen och kalaser var det i allmänhet Skräddaren som var Traktör och Skomakaren "Pipsensare". Det röktes mycket och piporna skulle rensas och stoppas och detta någon Hantverkares sysla. Besynnerligt nog kan jag inte Till mera än en enda Smed som brukade var traktör det var Smedmästare Joh Hemming Lundh på Hammar

7

ACC. N:R M. 16709:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Skrädderen var mycket mån att hålla Modejournaler ja de t.o.m. skyttade med dem i fönstren och hos sådana var det ingen risk att låta sy sina kläder och de flesta märtare i senare tid gick genom någon tillskärarekurs vanligtvis i Köpenhamn och ver tids skräddare är ju betydligt bättre utrustade än de gamle Gykesmännen. De gamle nämnda sydde vanligtvis bort andra Byxor och hanske tredje västen vilken många had svårt med. Avannämnde Nils Jönsson var bekant som god Byxskräddare men han visste även att tala om det. —

De som ville framåt brukade efter lärotidens sista arbete i någon Stad för vidare utbildning och kunde efter något år återkomma till sin läromästare och göra honom nya intryck. Skräddare voro i allmänhet fattiga de förlorade mycket på Tjänstedrängar som rente från sina skulder och kunde de få ut något av det gick det merta till Advokaten. —

Gran nämnde Jönsson brukade köpa Bröd och Pästa av de på den tiden vandrande Tiggarne det köpte han billigt han kunde få en stor ladning Bröd och Pästa för ett 1/4 Brännvin

8

ACC. N:R M. 16709:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

eller 25 öre som det kostade på den tiden men det duga inte att komma med smutsiga påsar då ville han inte ha det ty det gagnades i hushållet men där syddes många nya påsar på verkstaden för byte och sådant arbete kunde ju lärlingen utföra med ett fack för fläsk och ett för bröd och tiggare fick många backra bitar fläsk och visste råd att bevara det. —
Under skördetiden var Mäster ensam på verkstaden, Gesällen var hos någon bonde som höstekarl mot egen betalning och Lärlingen gjorde dagsverken för mästar hos någon där mäster fick sätta Potatis det ingick i Lärlingars avtal och var det någon regnvädersdag så arbetade de på verkstaden.
I vardagslag bestod klädersna mest av Mollsking Jag kommer ihåg ett märke som heter Kydeholm vanligen sandigt och vanligen syddes hela kostymer härav, om vintern gagnades en tröja fodrat med Fårskinn och kallades Päls. Till bästa kostymer begagnades flera sorter bl a Rordesoj, vadmal, skeviot, Diagonal och till ytterkläder mest Doffel men även billigare tyger och det var mycket modest med fretsbyxor

9

ACC. N:R M. 16709:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

som kallades Pantalonger och gagnades till Långstöflar men till korta stöflar gagnades Långbyxor som gick utanpå stövelskaften så dessa byxor måste vara rätt vida nedtill. Nu var det inte alla Skräddare som var lyta och missbildade utom tvärtom voro många snygga och prena på t.ex. kallades Skräddare Larsson N Hästlöv för Majoren och uppskrädde med ett väl skött Pipskägg - Glad, i Lommerlöv, Schoog i Reng och H Sandell och J Nystrom st Hammar och Joh Furhdan Reng var alla välvästa samt Ivar Sandell som ännu bedriver rörelsen i tredje led, sistnämnda Sandell bedriver även Damskrädderi med en Syster som hjälpare jag vet att de har sytt både Klappor och Kräkter till Damer. Så finns en som bor i Shegrie G Lindholm han bedriver en rätt stor rörelse Kom Sandell hjälper honom någon gång - Dessa sist nämnda sydde mycket till Järnvägsfolket, så länge järnvägarne existerade. Så har vi en st. Finskräddare med namn Tigerstedt som bor i Höllviksnäs men hansrörelse känner jag inte men jag antar att det mest är Pressning och Reperationer det finns en massa sommargäster,

10

ACC. N:R M. 16709:11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jag tror att det i allmänhet ansågs sunnast dåligt yrke för och jag vet ingen av s.k. Valsuttnas barn som då lärde på yrket utmedet var alltid ~~från~~ småfolket som rekryterade yrket. Detta var under förra århundradet och innan – nu är det ju tvärtom och man ser ju inga med lösa trädben numera. Smeden ansågs nog som den lättaste av hantverkarna och det fick man ofta höra vi sammankomster där det fanns flera slags hantverkare när det förekom lite skoj och stickskämtar. Där fick Skräddaren reda på att utom smeden hade han inte haft vatten nål eller tax – Skomakaren inget syl eller hammare men Skräddaren var den mest slagfärdige antagligen för att han kom i omgång med flera sorters folk än de andra. Köpa färdiga kläder började redan i slutet av 1800 talet men det var i Tjenare som köpte sådant det ansågs och var i allmänhet sämre vara och billigare t.ex Bönderna har ända in i våra dagar lätit Skräddarsy (även jag själv) men det går ju inte nu när det inte finns någon som uppehåller yrket det där bort likt som smed och Möllareyrket med flera.

11

ACC. N:R M. 16709:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Angående Sommerskor så har dessa funnits så länge jag minns tillbaka ibland flera i en By och ansågs liksom Skräddarna mer eller mindre dugliga de som ansågs bäst sydde Till Bondmoran och Bondöttrarne och brukade även någon gång ta Till kunderna och sy om det t ex var en stor familj men de sydde i vanliga fall hemma i Bostaden.
I Ö Wärlinge fanns tre Syatiljer. Den ena var tre systrar och var de mest anseedda och hade kunder långväga från, Sjelhärstammade de från Gessie och jag tror de var Skollärarebarn. Två andra sommerskorna arbetade ensamma i sina hem den ena hete Bengta Jönsson och den andra Tilda Andersson, dessa båda sydde åt småfolket och Tjenarne. En sommerska ansågs ju finare än en vanlig Tjenstetös. Jag minns att de tre förstnämde var de förste som började att gagna hatt bland allmogen och när dessa visade sig i hatt var det många Bonddöttrar som även köpte Hatt de hade länge velat men inte vågat, det var i genombrottet och år 1885. Förut fanns inte mera tre Damhattar i Byn det var en

12

ACC. N:R M. 16709:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Fanjunkare Möllers döttrar. Snart skaffade sig även Tjenstepiskorna ochsåhatt och så därtill en färggrad Blus i grella färger och så var hela ungdomen mycket tvetliga. De gifta kvinnorna sydde för det mästa själv sina arbetskläder de hade helt enkelt inte råd med annat och stickade själv strumpor både till sig själv barn och man och även gifte-döttrarna, som till dejga hade det yrke och stickade åt många andra också. Stickmaskinen fanns ej till då den kom inte igång förrän på 1900 talet men den handstickade strumpan är lytydligt angenämare och mjukare än den maskinstickade, (än i dag har jag själv handstickade) alla kvinnor kunde sticka strumpor det var kvällsarbete likaså spinna och väva, kvinnorna hade mycket lång arbetsdag alla kvinnor kunde inte väva men sticka o spinna. Klantaren i byn tog ibland hem några säckar tyg och sålde och så hade de flesta likadana kläder och de flesta sydde vardagskläderna själv, om inte så fina så dock starka och ärmarna och kjolarna var långa och nådde ända ned över anklarna, allt syddes för hand.

13

ACC. N:R M.16709:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sömmerskan sydde mycket barnkläder åman Stickmaskinen kom till men sedan blev det mer modärt med stickade barnkläder, men hon kunde ofta sy för skräddaren också såsom Västar och Byxor och Damkappor och det var inte sömmerska i varje By så de hade kundar långväga. Hon hjälpte även till med hösta arbete (inte Finsömmerskan) Hon brukade också servera vid gillena likså Skräddaren. Detta är vad jag i huvudsak har att säga i dessa frågor men behövs någon kompletering står jag gärna till tjänst

Tånyinge den 23 November 1966
Nils Otto, Lund.

Fortsättning till

ACC. N:R M. 16709:15. LuF 131

tillägg

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LuF 131

Ett litet tillägg som jag av förbiseende glömde omtala i beskrivningen "Skräddare". Det fanns förutom nämnda Nils Jönsson och Olsson och Hanell även två andra skräddare i Hammarlöv. Den ena med namn Hans Jönsson och den andra Anders Kristersson, den senare Farfader till Biskopen Anderberg på Gotland, som hade sitt hem i Ka Hög. Denne Anders Kristersson hade med yrket och tjänstgjorde som Postman mellan Trelleborg och Hammarlöv i många år med början på 1870 talet, tillika var han Socknens Fjärdingsman och slutade med detta omkring Sekelskiftet, tillika hade han försäljning av Öl och cigarr. jag minns inte att han bedrev yrket, det var en stor kraftig karl men mycket lugn och omtyckt. Hans Jönsson ansågs som en duglig skräddare men han hade ingen hjälp och hade det gott ekonomiskt ställt så han sydde nog mest för tidsfördriv och till sk bättre personer: Hustrun var Barnmorska. Så var det en Skräddare som bodde i Fjärdingslöv med namn John Pärts-on även han Postman med rote Fjärdingslöv – Hämpinge en sträcka på

5/12-66

ACC. N:R M. 16709:16.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

minst 15 km. och passerade den 3 gånger i veckan, han började ungefär när Lund-Trelleborgs järnväg öppnades för trafik och fortsatte tills Kontinentbanan öppnades 1899. Sträckan han hade att gå var i början från Färdingslövs järnvägsstation över Gylle, Lemmarlöv, Hammarlöv, Snarringe, Skegrie Hämpinge men när Malmö-Trelleborgs järnväg öppnades ändrades till Håslöv från Hammarlöv över Östra och Västra Vårlinge, Bodarp och den hade han tills Kontinenten kom då det blev slut, med detta springande kan man ju förstå att det ej kunde vara mycket med yrket. Så hade vi en dito skräddare - med bostad i Hämpinge, även han Postman och hans namnet Träffenberg han hade roten Hämpinge, Keng Håslöv Fuglie Östra o V Vårlinge Bodarp Håslöv Hämpinge En gång vid ett fult väder behagade han stanna hemma och vid frågan varför han ej kom med post den dagen svarade han att hushållerskan hade frattat skjorten så han måste bli i sängen hela dagen. Som yrkesman säger klass två men han var en pen man fast huvudet var lite konstigt slundam

M.16709:17

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

En liten historia som Skräddaren gärna ville framhålla var att en Skräddare hade lurat sjelva "Hompelle" så att han alldrig vågade sig på någon Skräddare mera. —
Hur det började lämnar vi åt sidan, men det gällde ett bad om vem som först skulle sy färdigt ett plagg. Vadet gälde att om Skräddaren först blev färdig skulle han erhålla en massa Pengar, men om Fan först blev färdig skulle Skräddaren tillhöra honom. — Sagt och gjort —. De mätade upp tråden så de hade vars lika mycket, en knut slogs i ändan på tråden och så nystaden upp på var sitt nytte och så sattes arbetet igång, Skräddaren tog den vanliga längden på tråden med en knut i änden och började sy av allt vad han förmådde och fick ofta slut på tråden och förnyade den — men Fan tyckte det var för mycket besvär att nypa av tråden i så korta längder och beslöt gagna hela längden på en gång, för att få stäck på tråden och få den av nytt gick han ut och öppnade fönstret på glänt, med en liten sprickа för tråden men så att när knuten kom dit skulle ~~skulle~~ det hålla igen och han gå tillbaks till verkstaden — men skräddaren klippte tråden av för "Fan", så det blev alldrig något motstånd utan Fan forsatte att springa och dra i tråden, hur långt talar inte sägnen om, men när han kom tillbaks hade Skräddaren sitt arbete färdigt och alltså vunnit vadet innan den Fule böjat på sitt arbete och efter den dagen har Fan alldrig vågat eller velat slå vad med en Skräddare. —
För sanningshalten garanteras ej, men sådana historier förekom inom alla yrken inte minst inom Smedyrket och besynnerligt nog har han på senare tiden mycket sällan hörts av. —

Dr. Nils Otto Lundh